

TREMA

Ledenmagazine van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, nummer 2, voorjaar 2020

Thema

SCHURENDE MACHTEN

MALGORZATA GERSDORF

RULE OF LAW OF RULE BY LAW?

MINISTER SANDER DEKKER

DE MARS VAN 1000 TOGA'S

NVvR-LEDEN IN POLEN

Over de NVvR

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) is de vakvereniging van magistraten, dat wil zeggen: officieren van justitie en rechters.

Circa 75% van alle rechters en officieren van justitie zijn aangesloten bij de NVvR. De NVvR verenigt deze magistraten en vertegenwoordigt het belang van goede rechtspraak en de belangen van magistraten in het publieke en politieke debat. Dat doet de NVvR onder meer door de kwaliteit en toegankelijkheid van de rechtspraak te bewaken.

Op www.nvvr.org leest u meer over de NVvR.

Postbus 30315 / Anna van Buerenstraat 40
2500 GH / 2595 DA Den Haag
Tel. 088-3611300
info@nvvr.org / www.nvvr.org

Waarom lid van de NVvR?

- **Groot(s) netwerk:**
platform voor ontmoeting van en nadere kennismaking met vakgenoten in de rechtspraak.
- **Kwaliteitsadvies, individuele ondersteuning én rechtsbijstandverzekering:**
persoonlijke ondersteuning in uw eigen rechtspositie. Een rechtsbijstandverzekering maakt 1 jaar na uw aanmelding automatisch deel uit van uw lidmaatschap.
- **Topbijeenkomsten en werkbezoeken:**
speciaal voor leden, treffende onderwerpen, verdiepende thema's.
- **Gerichte informatie en specifieke standpunten:**
exclusief voor leden, actuele nieuwsvoorziening via website en digitale nieuwsbrief, uw stem in het politieke en publieke debat.
- **U bepaalt!**
Samen met uw collega's (be)stuurt u de NVvR.

Lid worden van de NVvR

Bent u lid van de rechterlijke macht, maar nog geen lid van de NVvR?

Meld u vandaag nog aan via info@nvvr.org.

Colofon

Nummer 2, voorjaar 2020.

Trema (Tijdschrift voor de Rechterlijke Macht) is een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak.

Redactie: Sandra Wewer en Miek Smilde

Eindredactie: Sandra Wewer

Aan dit nummer werkten mee: Rickert Ahling, Jesse van Muylwijck, Geert van Rhee, Miek Smilde, Sandra Wewer
Vormgeving: Beeldr, Leiden
Druk: SpringerUit Drukwerk, Schoorl
Foto's: NVvR

Wilt u contact opnemen met de redactie? Stuur uw bericht naar info@nvvr.org.

DITMAAL IN TREMA:

P. 4-7
**RULE OF LAW OF
RULE BY LAW?**

P. 8-9
**DE MARS VAN
1000 TOGA'S**

P. 10
**HERORIËNTATIE
NVvR**

P. 11
COLUMN

P. 12-17
**DE KUNST
VAN HET
SAMENLEVEN**

P. 18-19
NIEUWS

Schurende machten

Dit tweede nummer van Trema gaat in op de huidige balans in de trias politica. Het onderwerp is vandaag de dag overal aanwezig en roept op tot discussie. Tijdens de rechtstaatconferentie van de NVvR, wandelend in de toga-tocht in Polen en bij een conferentie van de Tweede Kamercommissie voor Justitie en Veiligheid. Het is het koffieautomaatgesprek geworden en voer voor scherpe (of juist botte) columns en artikelen in de krant.

De NVvR verenigt de leden van de rechterlijke macht en vertegenwoordigt daarmee (als geen ander) de derde staatsmacht. Het raakt ons en onze leden wanneer de rechterlijke macht door mede-hoeders van de rechtsstaat wordt weggezet met kwalificaties als "niet-gekozen". Het is kwetsend voor onze rechtsstaat wanneer zelfs via een Kamervraag wordt gesuggereerd dat de rechterlijke macht via z'n uitspraken "anti-democratische" effecten kan sorteren.

Vanzelfsprekend zal de minister deze vraag met enkele rechtsstatelijke volzinnen keurig afdoen, maar voorlopig is 'ie toch gesteld. Schurende machten in plaats van samen balancerende krachten. Een zorgelijke ontwikkeling. De NVvR zal daarom hardop, ook in de aanloop naar de Kamerverkiezingen in 2021, de visie van haar leden op dit onderwerp uitdragen. Dat rechters en officieren van justitie hun rechtsstatelijke rol vervullen en dat zij terughoudend en naar eer en geweten op *zaaksniveau* invulling geven - en *moeten* geven - aan algemeen geldende wettelijke afspraken en regels. En dat we dat moeten koesteren.

Een groots onderwerp dus. Ter relativering: in een licht vergeeld boekje in de bibliotheek van de NVvR staat nog de Raio-congresbundel uit 1987. De titel luidt 'De rechter als dictator? Dynamiek in de trias.' Een onderwerp kan soms meer dan drie decennia blijven schuren...

Geert van Rhee
directeur NVvR

g.van.rhee@rechtspraak.nl

RULE OF LAW OF RULE BY LAW?

Rechter en rechtsstaat op de tocht

Disciplinaire maatregelen tegen rechters die politiek onwelgevallige uitspraken doen. Kritiek op rechterlijke uitspraken. Rechters in toga die demonstreren tegen aantasting van de rule of law in Polen.

Nederlandse politici die live debatteren over de vraag of rechters niet te veel macht hebben. Rechtspraak is actueler dan ooit.

Dat de rechtsstaat zowel in Europa als in Nederland onderwerp van gesprek is, mag niemand zijn ontgaan. Eind november organiseerde de NVvR een rechtsstaatconferentie in het Vredespaleis waar onder andere de president van het Poolse Hooggerechtshof sprak (zie p.12 e.v.). De vaste Kamercommissie voor Justitie en Veiligheid ging op 16 januari in de oude zaal van de Tweede Kamer het gesprek aan over onze rechtsstaat in de 21e eeuw'. Folkert Jensma in *NRC Handelsblad*' en Marc Chavannes in de *Correspondent*

publiceerden beiden een reeks artikelen over het functioneren van de rechtspraak en de noodzaak achterstanden weg te werken, doorlooptijden te verkorten en tegelijkertijd werkdruk te verlichten. Op 12 maart - de dag waarop de NVvR een werkconferentie over doorlooptijden organiseert - vindt in de Balie in Amsterdam een lustrumcongres van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten plaats met de titel 'Onder populistisch vuur. Als zelfs de rechtsstaat niet meer vanzelfsprekend is.'

Complexer dan een oneliner

Uit al deze activiteiten – en de tientallen artikelen die de laatste maanden werden gepubliceerd – blijkt dat de ooit onaantastbare status van de onafhankelijke rechter inderdaad niet meer vanzelfsprekend is. Hoewel 71 procent van de bevolking vertrouwen in de rechtspraak heeft, zoals blijkt uit de *Burgerperspectieven* die het Sociaal Cultureel Planbureau uitbrengt², meent 61 procent van de ondervraagden op de website Peil.nl dat politieke voorkeuren van rechters doorklinken in sommige vonnissen³. De een klaagt over activistische rechters, de ander vindt dat de wetgever de rechter krijgt die zij verdient. Maar zoals Ybo Buruma in februari in het Nederlands Juristenblad schreef: beide benaderingen zijn eigenlijk te kort door de bocht.⁴ De werkelijkheid is nou eenmaal complexer dan de oneliner doet vermoeden.

Ingewikkeld is dat het begrip rechtsstaat niet altijd eenduidig wordt gedefinieerd. Niet zelden worden de *rule of law* en de *rule by law* door elkaar gehaald. In

het laatste geval is het recht een middel om bepaalde (politieke) doelen te halen. Het eerste betekent dat het recht intrinsieke waarde heeft en de basis vormt van de democratische samenleving. In de woorden van Buruma: 'De rechtsstaat betekent de heerschappij van het recht – niet van de politiek en ook niet van de rechters. De rechter en de politiek geven samen vorm aan het recht. In beginsel beoordeelt de rechter een aan hem voorgelegd probleem aan de hand van het geldende recht, *het jus constitutum*. De politiek beslist in algemene zin of het geldende recht moet veranderen, het *jus constituendum*. Natuurlijk kunnen politici daartoe aanleiding vinden in een concrete zaak, zoals de rechter soms een voorzet geeft aan de politiek dat een wetswijziging echt nodig is.'

De president van het Hooggerechtshof in Polen, mevrouw Gersdorf, formuleerde het als volgt: 'Een staat waarin de wet onstabiel is en voortdurend wordt gewijzigd (...) afhankelijk van de politieke behoefte, is geen staat die de rechtsstaat respecteert.'

‘De rechtsstaat lijkt in die zin wel wat op het concept “geluk”. De waarde daarvan besef je vaak pas, als het voorbij is.’

Linkse of rechtse rakker

Vraag is waarom de animositeit tussen politiek en rechtspraak groter lijkt te worden. Volgens Kees Sterk, scheidend lid van het bestuur van de Raad voor de rechtspraak, heeft dit onder andere te maken met het feit dat veel politici niet meer juridisch geschoold zijn, maar economisch of financieel. ‘Ik vind het helemaal niet erg als mensen zeggen dat een verdachte te veel of te weinig straf heeft gekregen,’ zei Sterk tegen het *Financieele dagblad*.⁵ ‘Maar ik vind het wel erg als ze de hoogte van de straf verklaren doordat de rechter een “linkse” dan wel “rechtse” rakker is. De kritiek moet niet de richting uitgaan dat een rechter niet integer is. Je moet zorgen dat de discussie niet zo ontaardt dat zij de fundamentele van het stelsel aantast.’

Dat geldt niet alleen voor de rechtspraak, maar zeker ook voor het Openbaar Ministerie. Officiëren van justitie maken deel uit van de magistratuur en moeten zich in

Pag. 5:

Malgorzata Gersdorf tijdens de NVvR-Rechtsstaatconferentie in het Vredespaleis (29 november).

Pag. 6:

Evert van der Molen tijdens de Rechtsstaatconferentie in de Tweede Kamer (16 januari).

1. [NRC Handelsblad, wekelijkse column](#)
2. [SCP, Burgerperspectieven 2019 | 4, kwartaalbericht van het continue onderzoek burgerperspectieven](#)
3. [www.peil.nl, rechters en politiek](#)
4. ['Activistische rechters' in NJB 2020/353, afl. 6](#)
5. ['Het voortbestaan van de EU is in het geding' in het Financieele Dagblad, 8 februari 2020](#)

die hoedanigheid steeds opnieuw verhouden tot de eisen die de maatschappij stelt aan de ene kant en de waarden van de rechtsstaat aan de andere kant. De magistratuur, zittend en staand, heeft met andere woorden ook zelf de belangrijke opdracht haar fundamentele taak waar te (blijven) maken. Dat betekent dat zij verantwoordelijkheid neemt voor een goed functionerende, onafhankelijke, betrouwbare en maatschappelijk effectieve rechtspraak.

Gebonden aan het recht

Evert van der Molen, bestuurslid van de NVvR en kantonrechter, legde tijdens de rechtsstaatconferentie in de Tweede Kamer uit hoe de rechtsstaat in praktijk werkt. 'Ik zie mensen uit alle lagen van de bevolking met allerlei problemen die zich tot de rechter wenden om hun recht te halen,' zei hij tegen een zaal vol politici. 'Soms doen ze dat, omdat ze problemen met hun werkgever hebben, of met hun burens of met de overheid. Het is mijn taak om in een concrete zaak consequenties te verbinden aan verdragen en wetten die door de wetgever zijn vastgesteld. Het komt voor dat een uitspraak nadelig uitpakt voor de overheid. Dat

is de kern van the rule of law. Ook de overheid zelf is immers gebonden aan het recht. Als dat niet zo zou zijn, zou elke politieke machthebber het recht naar zijn eigen hand kunnen zetten. En juist dat wil de trias politica voorkomen.'

Van der Molen waarschuwde in zijn bijdrage voor de subtiele manier waarop de democratische rechtsstaat kan worden ondermijnd. Want hoewel in Nederland geen sprake is van Poolse toestanden, sterven niet alleen democratieën meestal in stilte. Ook de rechtsstaat kan op subtiele wijze worden ondermijnd; door rechterlijke uitspraken in twijfel te trekken, maar ook door te weinig middelen ter beschikking te stellen, te weinig rechters aan te stellen, of ervoor te zorgen dat het voor burgers steeds moeilijker wordt hun recht te halen. 'Het evenwicht tussen de machten is precair,' concludeerde van der Molen. 'De rechtsstaat lijkt in die zin wel wat op het concept "geluk". De waarde daarvan beseft je vaak pas, als het voorbij is.'

DE MARS VAN 1000 TOGA'S

Nederlandse rechters
protesteren mee in Polen.

De Poolse rechters en de rechtstaat staan onder druk. Zowel burgers als de rechterlijke macht komen hiertegen massaal in beweging. Op 11 januari gingen duizend toga's de straat op in Warschau tijdens een stille tocht, georganiseerd door onze Poolse zustervereniging Iustitia. Een delegatie van de NVvR liep mee.

Directe aanleiding voor de mars was een wetsvoorstel waarin opnieuw restricties voor rechters werden aangekondigd. De Poolse rechtersvereniging wilde – in toga – een stil protest laten horen tegen deze “muilkorfwet” en andere maatregelen waardoor de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Polen al jaren wordt aangetast. Rechters in Polen die de regering onwelgevallige uitspraken doen, kunnen bijvoorbeeld zonder overleg worden overgeplaatst of verliezen een deel van hun salaris. Bij het Hooggerechtshof is een speciale kamer ingericht waarin (politieke) rechters zijn benoemd die disciplinaire maatregelen kunnen opleggen.

Fragiele trias

Rechters uit 20 Europese landen gaven gehoor aan het verzoek van Iustitia om solidariteit te betuigen. Naast Marc Fierstra, Lydia Heuveling van Beek en Ineke Meijer, afkomstig uit alle secties van de ledenraad van de NVvR, liepen nog zeven Nederlandse rechters mee. Onder wie Tamara Trotman en Esther de Rooij van rechters voor rechters, Ronald Phillipart (Hof Den Bosch), Jeannette Pols (Hof Den Bosch), Fred van der Winkel (Hof Arnhem-Leeuwarden), Marc de Werd (Hof Amsterdam) en Michael de Valk (rechtbank Noord-Holland).

Marc Fierstra spreekt Malgorzata Gersdorf toe.

Toga's in de straten van Warschau.

Alle delegaties werden in Warschau ontvangen door de president van het Poolse Hooggerechtshof, mevrouw Malgorzata Gersdorf. In november 2019 was zij op uitnodiging van de NVvR in Nederland. Tijdens de rechtsstaatconferentie in Den Haag benadrukte zij hoe fragiel de trias op dit momenteel balanceert en waarschuwde zij voor een steeds grotere politieke inmenging in het rechtsbestel. Voorafgaand aan de tocht in Warschau bevestigden verschillende rechters uit andere Europese landen, waaronder Hongarije en Bulgarije, dat ook in hun landen de rechtspraak onder druk staat. "U wordt aangevallen van voren, wij van achteren," zei een Hongaarse rechter tegen zijn Poolse collega's. Daarmee doelde hij op maatregelen die in Hongarije binnen de rechtspraak zelf worden genomen om de onafhankelijkheid van rechters te beteugelen. Ook dan gaat het bijvoorbeeld om het overplaatsen van rechters, het korten op salarissen of het publiekelijk veroordelen van rechterlijke vonnissen.

Marc Fierstra, raadsheer bij de Hoge Raad en lid van de sectie raadsheren van de NVvR, sprak namens de Nederlandse groep mevrouw Gersdorf toe. Hij zei dat hij zich vijf jaar geleden nooit had kunnen voorstellen te moeten demonstreren voor het behoud van de rechtsstaat in een lidstaat van de EU. "Maar de bedreiging van de onafhankelijkheid van de rechter als Europese waarde noopt ons inmiddels om samen met onze Poolse collega's schouder aan schouder te staan."

Constitutia

Na de ontvangst op het Hooggerechtshof liepen de Europese magistraten naar het plein waar zich duizenden mensen hadden verzameld. Organisatoren spraken achteraf van 25.000 deelnemers, naast de 1700 Poolse rechters en advocaten die uit het gehele land naar de hoofdstad waren gekomen. Tijdens het zingen van het Poolse volkslied bleek dat de zichtbare aanwezigheid van rechters uit verschillende landen door de aanwezigen zeer werd gewaardeerd. Mensen scandeerden "dank u wel" en "constitutia" en applaudisseerden vrijwel onophoudelijk. Bij het presidentieel paleis en het parlement hield de tocht stil om duidelijk te maken dat in een democratische rechtsstaat uitvoerende, wetgevende en rechtsprekende macht alleen door wederzijds vertrouwen het evenwicht kunnen bewaren.

Inmiddels zijn de eerste tuchtzaken tegen Poolse rechters gevoerd. Jeanette Pols, raadsheer in het gerechtshof Den Bosch, reisde begin februari opnieuw af naar Polen om een zaak van de disciplinaire kamer bij te wonen. Uiteindelijk schortte de kamer de zaak op, om in een later stadium meerdere zaken tegelijk te behandelen. Het Europese Hof van Justitie buigt zich ondertussen over de vraag hoe legitiem het instituut van de disciplinaire kamer is in het licht van de rechtsstatelijke waarden die aan de Europese Unie ten grondslag liggen. Deze uitspraak wordt binnenkort verwacht.

HERORIËNTATIE NVvR: leden maken de vereniging

Officieren van justitie en rechters die als magistraten hun kracht bundelen in een vereniging, dat is uniek. Hoe kan de NVvR die gebundelde kracht de komende jaren het best inzetten om de belangen van alle magistraten zo goed mogelijk te blijven waarborgen? Deze vraag staat het komende jaar centraal.

De NVvR heroriënteert zich op haar koers en toekomst. Veranderende opvattingen over collectieve vertegenwoordiging, teruglopende financiën als gevolg van bezuinigingen op subsidiegelden en een onverminderd groot aantal beleidsdossiers nopen tot reflectie: waarop leggen we de nadruk, wat kunnen leden zelf organiseren, hoe laten we de stem van de magistratuur luid en duidelijk klinken?

De ledenraad stemde afgelopen december in met een plan om dit jaar te bezien op welke manier de NVvR zich het best kan organiseren. Immers, daar waar de omstandigheden grondig zijn gewijzigd, zijn de structuur en de ambitie van de vereniging onveranderd gebleven. Dat zet druk op de organisatie en dwingt tot het maken van keuzes. De kaders zijn helder: de positie van de magistratuur in Nederland moet zo goed mogelijk blijven gewaarborgd en dat betekent dat de NVvR blijft opkomen voor de individuele en collectieve rechtspositie van magistraten. Daarnaast moet het belang van een onafhankelijke magistratuur onder de aandacht worden gebracht, zeker in een rechtsstaat die in toenemende mate onder druk staat. Belangrijk is dat de NVvR begrijpt wat er onder haar leden leeft en dit zo goed mogelijk vertolkt.

Leden maken de vereniging. Aan de vereniging de uitdaging de spaarzame tijd van haar leden optimaal te benutten en de behoeften van haar achterban in beeld te houden. Wat heeft u nodig om uw werk goed te doen? Maar ook: welke bijdrage kunt u zélf leveren als het gaat om het collectieve belang van een goed functionerende, onafhankelijke, betrouwbare en maatschappelijk effectieve rechtspraak? Wat verwacht u van een vereniging die uw individuele belangen behartigt, maar die ook verantwoordelijkheid draagt voor het bundelen van meningen en actief wil bijdragen aan discussies die de rechtspraak in de democratische rechtsstaat raken?

Een speciale projectgroep is hiermee aan het werk. Onze grootste opdracht blijft de verbondenheid met de achterban te onderhouden en verder te versterken. Dat is niet altijd makkelijk; rechters en officieren zijn overbelast, de werkdruk blijft hoog en de beleving van collectieve vertegenwoordiging verandert. Maar juist onder deze omstandigheden kan een vereniging als de NVvR haar bestaansrecht bewijzen door zich aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Heeft u hierover gedachten of ontlokt dit bij u een reactie? Wij zijn benieuwd naar uw visie. Stuur daarom een mail naar g.van.rhee@rechtspraak.nl.

ONS GOED RECHT

Door: Rickert Ahling
waarnemend voorzitter NVvR

De discussie sleept zich voort. Politici die vinden dat de rechter te veel op de stoel van de politiek gaat zitten. Onpartijdigheid en onafhankelijkheid die in twijfel worden getrokken. Opiniemakers, columnisten, politiek en publiek, iedereen vindt er inmiddels wat van. En dat is hun goed recht. Onze niet democratisch, maar rechtsstatelijk gelegitimeerde werkzaamheden moeten gespreksstof kunnen opleveren. Men moet ons openlijk kunnen controleren. En kritiek op ons kunnen hebben. Kunnen wij best tegen.

Toch?

Of zijn wij, zoals laatst in Volkskrant werd geopperd, “watjes” geworden? Die bij het minste of geringste weerwoord alleen maar kunnen denken in apocalyptische beelden van bijlen die de wortels van de rechtstaat aan gruzelementen klieven? Ik worstel hiermee en dat mag u best weten. Want doembeelden zijn er wel degelijk. Op onze rechtsstaatconferentie van afgelopen november in het Vredespaleis werd ons dat pijnlijk duidelijk gemaakt aan de hand van de situatie in Polen. Als kritiek op magistraten zich vernauwt tot de blik dat de magistratuur er een eigen politieke agenda op nahoudt die – erger nog – niet matcht met die van de partij die aan de macht is, dan kom je op glad ijs terecht.

Anderzijds moet niet op elke oprisping vanuit een van de deelnemers aan onze trias giftig worden gereageerd. Wie geschoren wordt moet stilzitten.

De vlek waar je niet in moet wrijven. We laten alles van de toga af glijden, daar is ie voor. En u heeft er vast nog meer paraat. Maar toch blijft het wringen. We laten ons toch niet alles zeggen? Wanneer is onze maat vol? Wanneer wordt het onze plicht om er iets van te zeggen?

Het gaat er om dat we als uitvoerende, rechtssprekende en wetgevende macht gezamenlijk vorm en inhoud moeten geven aan onze democratie. Aanschoppen tegen rechters en officieren voegt niets toe aan het uitvoeren van deze gezamenlijke taak. Als ons onder het mom van gezonde kritiek een politieke agenda wordt opgedrongen, hebben we binnen de trias een goed gesprek te voeren. Waarbij ons prima de maat mag worden genomen. Kunnen wij heus wel tegen. Zolang ons gezamenlijk vertrekpunt blijft dat de samenleving erbij gebaat is dat magistraten hun werk onpartijdig en onafhankelijk doen. Want dat blijven we doen, ook als het schuurt.

Wij gaan het gesprek altijd aan, dat is onze verantwoordelijkheid. Maar niet met een schuldvraag of vanuit een verdedigende rol. In de praktijk, aan de bestuurlijke tafels en naar de politiek dragen wij uit dat we ons ambt met bezieling en met trots uitoefenen. Niet omdat wij als officieren en rechters zo bijzonder zijn, maar omdat we dagelijks vanuit een bijzondere positie ten opzichte van politiek en beleid verschil mogen maken voor de burger. En die trots, dat is dan weer ons goed recht.

DE DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT:

de kunst van het samenleven

Op 29 november verzamelden NVvR-leden, politici, journalisten en andere belanghebbenden zich in het Haagse Vredespaleis voor een bijzondere conferentie over de kwetsbaarheid van de machtscheiding en de noodzaak van de onafhankelijke rechterlijke macht.

Deelnemers aan de Rechtsstaatconferentie tijdens een van de werkgroepen onder leiding van Evert van der Molen.

Tijdens de door de NVvR georganiseerde rechtsstaatconferentie daagden publicisten Marcel ten Hooven en Bas Heijne de aanwezigen uit na te denken over democratische waarden en de invloed van de (social) media op de verhoudingen in de trias. Speciale gast was mevrouw Malgorzata Gersdorf, president van het Poolse Hooggerechtshof. Volgens haar is de wet is een dienaar van de macht geworden.

Ruggengraat

“Voor wie gelooft in de democratische rechtsorde als de minst slechte van alle organisatiesystemen die de menselijke cultuur heeft voortgebracht, staat het belang en de noodzaak van het behouden en het versterken ervan buiten kijf. De menselijke waardigheid, onze vrijheden, de daarmee samenhangende mensenrechten en onze gelijkwaardigheid vormen de ruggengraat van onze beschaving.” Met deze woorden verwelkomde scheidend NVvR-voorzitter Nathalie van Waterschoot de meer dan tweehonderd deelnemers aan de rechtsstaatconferentie. Zij gaf in haar openingswoord aan

dat de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht niet vanzelfsprekend is. “Hoe meer wij in ons dagelijkse werk ervaren dat onze kernwaarden als onafhankelijkheid, autonomie, integriteit, deskundigheid en professionaliteit onder druk staan, hoe meer ons gevoel van onbehagen groeit,” zei ze. “Rechters en officieren van justitie uiten de laatste jaren in toenemende mate hun zorgen over de kwaliteit van hun werk, de wijze waarop ze intern zijn georganiseerd en worden bestuurd, en over de onafhankelijkheid en de toegankelijkheid van de rechtspraak.” De voorzitter refereerde in het bijzonder aan de hoge werkdruk, de grote werkachterstanden en het gevoel dat aan professionaliteit wordt ingeboet. “Wil de rechtspraak haar maatschappelijke en fundamentele functie in de onze democratische rechtsorde goed kunnen blijven vervullen, dan vergt dat alertheid”, aldus Van Waterschoot.

Wettigheid en wetteloosheid

Kees Sterk, rechterlijk bestuurslid van de Raad voor de rechtspraak, verwelkomde aansluitend mevrouw

Malgorzata Gersdorf (midden) was speciale gast tijdens de Rechtsstaatconferentie.

Malgorzata Gersdorf, president van het Hooggerechtshof in Polen. Gersdorf kwam eerder in het nieuws, nadat de Poolse regering had aangekondigd alle rechters boven de 65 jaar met vervroegd pensioen te sturen. Daardoor zou er ruimte komen om nieuwe, meer regeringsgezinde rechters aan te stellen. Gersdorf verzette zich met succes en onder druk van de Europese Commissie werd de maatregel teruggedraaid. Andere maatregelen laten echter zien dat de Poolse regering geenszins van plan is zich door Europa te laten weerhouden vergaande hervormingen in het rechterlijk domein door te voeren. Gersdorf verwees in haar speech onder andere naar de benoemingsprocedure van rechters in het Constitutioneel Hof. Dat gerecht oordeelt of wetten die de Poolse regering uitvaardigt wel voldoen aan de in de Grondwet neergelegde normen. Rechters van het Constitutioneel Hof worden inmiddels benoemd door de regering zelf. “Een staat waarin de grenzen tussen wettigheid en wetteloosheid worden verduisterd, is geen rechtsstaat. Mensen die niet in overeenstemming met de Grondwet worden benoemd, beslissen over de grondwettelijkheid van de wetten in het Constitutioneel

Hof”, zei Gersdorf. Volgens de aanbeveling van de Europese Commissie zouden in het Constitutioneel Hof drie rechters moeten zitten die volgens de regels van de Grondwet zelf waren verkozen. Die aanbeveling heeft Polen niet opgevolgd.

Dat via benoemingsprocedures politieke invloed wordt uitgeoefend op de rechterlijke macht, blijkt ook uit de samenstelling van de Nationale Raad van de rechterlijke macht. Niet langer de rechterlijke gemeenschap zelf, maar vooral het parlement draagt de rechters voor die in de Nationale Raad zitting nemen. “Een staat waarin het proces van benoeming van rechters wordt beïnvloed door een instantie samengesteld uit personen die in strijd met de Grondwet zijn gekozen, is geen rechtsstaat”, aldus de president.

Neprechters

Publicist Marcel ten Hooven, auteur van het boek *De ontmanteling van de democratie*, vestigde in zijn bijdrage de aandacht op de opkomst van populistische groeperingen en de gevolgen daarvan voor de democratische rechtsstaat. Een van de kenmerken

De zaal in gesprek met minister Sander Dekker.

NVvR-leden, politici, journalisten en belanghebbenden bijeen in het Vredespaleis.

van deze groepen is volgens Ten Hooven de onwil om in gesprek te gaan met tegenstanders, waardoor de daad de plaats inneemt van het woord. De neiging tot revolutie ontstaat vooral in tijden van maatschappelijke hoogspanning. Populistische leiders hebben volgens Ten Hooven de drang om elke tegenspraak te pareren met een aanval op de grondvesten van de democratie. Zij spreken bijvoorbeeld over een 'nepparlement' of 'neprechters'. Een pluriforme samenleving is echter gebaat bij debat en het afwegen van belangen. De democratie, zo concludeert Ten Hooven in zijn boek, is een 'georganiseerde kunst van samenleven' en zowel de democratie als de rechtsstaat zijn instituties die dat samenleven mogelijk maken.

Daarbij geldt voor de rechtsstaat vooral dat minderheden beschermt dienen te worden. Politici kunnen dat lastig vinden, omdat daardoor hun dadendrang wordt geremd. Juist daarom is het zo belangrijk dat er corrigerende machten als de rechterlijke macht en de vrije pers zijn. "Zij kunnen tegenwicht bieden aan het verlangen de wereld simpeler te maken dan die in werkelijkheid is", aldus Ten Hooven.

Hoog College van Staat

In de middag gingen de deelnemers aan de conferentie zelf aan de slag. In vijf werkgroepen, voorgezeten door speciaal daartoe genodigde deskundigen, bogen zij zich over vijf vragen:

1. Hoe verhouden de machten van de trias zich tot elkaar?
2. Wat is de rol van wetgeving is als gaat het om de rechtsstaat?
3. Hoe wordt nagedacht over grondrechten?
4. Welke invloed heeft de veiligheidsdiscussie op het functioneren van de democratie?
5. Wat betekent onafhankelijkheid in de rechtspraak?

De voorzitters van de werkgroepen verwoordden de conclusies van de deelnemers in de vorm van stellingen. Zo benadrukte Luc Verheij, hoogleraar bestuurskunde en wetgevingsadviseur van de Raad van State dat de kwaliteit van wetgeving het evenwicht in een samenleving moet waarborgen. Daarbij moet de wetgever ook ruimte blijven bieden aan 'rechtvaardigheid'. Alex Brenninkmeijer, oud-ombudsman en inmiddels

Marcel ten Hoven: de democratie is een 'georganiseerde kunst van samenleven'.

werkzaam als lid van de Europese Rekenkamer, zette uiteen dat het evenwicht tussen de staatsmachten – wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende de macht – teveel uit het lood is geslagen ten gunste van de politiek. Om dit evenwicht te herstellen en haar staatsrechtelijke positie te beschermen, zou de rechterlijke macht ondergebracht moeten worden bij een eigen Hoog College van Staat. Raadsheer Angela Kaptein, tevens voorzitter van de commissie internationaal van de NVvR, boog zich met haar werkgroep over het onderwerp grondrechten. Zij concludeerde dat de toegang tot de rechter voor iedereen gewaarborgd moest blijven. Gebeurt dan niet, dan is eigenrichting niet denkbeeldig. NVvR-bestuurslid Evert van der Molen, tevens kantonrechter, leidde de werkgroep over de onafhankelijkheid van de rechtspraak. Hij benadrukte hoe belangrijk de financiering is voor de onafhankelijkheid van de rechtspraak en pleitte voor een nieuwe financieringssysteem. “Daarbij moet niet langer alleen naar producten wordt gekeken (de PxQ-methode)”, aldus Van der Molen. Daarnaast drukte hij de politiek op het hart rechters te vrijwaren van minimumstraffen. Marianne Hirsch Ballin, voorzitter van de werkgroep over

het onderwerp veiligheid en burgerschap, gaf ten slotte aan hoe belangrijk het is dat burgers vertrouwen hebben en houden in instituties die over hun veiligheid waken. Zonder dat vertrouwen zal de rechtsstaat haar eigen ondergang tegemoet kunnen zien. De stellingen uit de werkgroepen werden aansluitend in stemming gebracht. Zoals het een groep juristen betaamt, werden daarbij de nodige kritische noten gekraakt. Er was behoefte aan meer nuances en nadere toelichting. Waarmee publicist Ten Hooven nog dezelfde dag gelijk kreeg: een te simpele voorstelling van de complexe materie die de democratische rechtsstaat is, verdient een krachtig tegenwicht.

Afstandelijk, belerend, abstract, saai of betuttelend

Bas Heijne, publicist en schrijver van onder andere het essay en de gelijknamige interviewserie *Onbehagen*, legde in zijn bijdrage aan de conferentie het fenomeen nepnieuws uit. Emoties en vooroordelen zo allesbepalend geworden dat ze elke vorm van waarheidsvinding bij voorbaat al zullen afwijzen. “Beleving is alles geworden. Feiten die buiten die emotie staan - zoals in de rechtspraak

Er was ook tijd om bij te praten en te netwerken.

Bas Heijne gaat in op het fenomeen nepnieuws.

- worden als afstandelijk, belerend, abstract, saai of betuttelend beschouwd”, zo stelde Heijne. “Heersers met totalitaire neigingen maken daar dankbaar gebruik van”, waarschuwde de schrijver. In plaats van te vertrouwen op instituties die ergens meer vanaf weten dan jij als individu – de wetenschap, de rechtspraak – ervaren mensen een diep geworteld wantrouwen tegen “zogenaamde feiten” die haaks staan op wat zij emotioneel ervaren. “Het vertrouwen in instituties is makkelijk te ondermijnen door de suggestie dat de wetenschap ‘de waarheid’ ook niet in pacht heeft, en wordt gestuurd door verborgen belangen”, zei Heijne. “En dat de rechter ook maar een mens is, een bevoorrecht mens bovendien, die een klasse vertegenwoordigt en die de subjectiviteit van die klasse laat meespelen in zijn oordelen.”

Op zijn afsluitende vraag aan de zaal of nepnieuws inderdaad een bedreiging vormt voor de democratische rechtsstaat antwoordde twee procent van de deelnemers vond dat de invloed van sociale media niet overschat moest worden. 69 procent daarentegen vreesde dat nepnieuws het wantrouwen tegen instituties, waaronder de rechterlijke macht, aanwakkerde.

Weerstand tegen flexpools

De komst van minister Sander Dekker van rechtsbescherming aan het slot van de conferentie wakkerde de ook onder het rechterlijke publiek duidelijk voelbare emoties behoorlijk aan. Vanuit de zaal klonken kritische vragen over onder andere de bezuinigingen op de sociale advocatuur, de financiering van de rechtspraak en de hoge werkdruk onder rechters. Ook de plannen om flexibele pools van rechters samen te stellen en vaker rechter-plaatsvervangers in te zetten, konden rekenen op veel weerstand. Dekker verdedigde zich door te stellen dat burgers recht hebben op een snelle vorm van geschillenbeslechting en dat de rechtspraak zelf er maar niet in slaagt om de doorlooptijden terug te brengen. Het gesprek met de zaal dat zich vervolgens ontspon, liet zien dat politiek en rechtspraak in het huidige tijdsgewricht behoorlijk van mening kunnen verschillen. In het licht van het betoog van Marcel ten Hooven ging daarvan ook enige troost uit: de democratische rechtsstaat krijgt immers vorm in het debat. En dan mag het best eens schuren.

NIEUWS

Bezoek aan Rijksmuseum groot succes

In januari organiseerde de NVvR een speciale ledenbijeenkomst voor gepensioneerde leden. Ditmaal werd een bezoek gebracht aan het Rijksmuseum, om de tentoonstelling 'Rembrandt-Velázquez' te bewonderen. Circa 40 leden maakten van de uitnodiging gebruik en werden door de gidsen rondgeleid langs wereldberoemde en minder bekende schilderijen. De NVvR vindt het belangrijk dat oud-leden van de rechterlijke macht lid blijven van de vereniging. Op die manier kan kennis en ervaring worden aangesproken voor de verenigingsdoeleinden én is het mogelijk voor de leden om in contact te blijven met hun voormalige beroepsgroep. Hierdoor kan meer worden gedaan om de huidige generatie rechters en officieren goed te kunnen vertegenwoordigen.

Werkconferentie Doorlooptijden

De situatie rondom de lange doorlooptijden in de rechtspraak vraagt om oplossingen vanuit de praktijk. Daarom organiseert de NVvR op 12 maart een werkconferentie over dit onderwerp. Aan de hand van vijf thema's gaan we aan de slag. Er wordt o.a. ingezoomd op: het wegwerken van achterstanden op korte termijn, het optimaal benutten van de huidige capaciteit, de inzet van niet-rechterlijke ambtenaren, het aanpassen van werkprocessen en het voorkomen van nieuwe achterstanden op langere termijn. Over de uitkomsten van deze werkconferentie wordt u uiteraard door ons bijgepraat.

NVvR verwelkomt rio's in Gevangenpoort

Op uitnodiging van de NVvR bezochten circa 25 rechters in opleiding in januari de Gevangenpoort in Den Haag. Zij kregen een rondleiding in de oudste gevangenis van Nederland. De gevangenpoort staat tegenover het huidige Binnenhof en naast het toenmalige gerechtsgebouw.

De locatie is een belangrijke plek in de historie van de Nederlandse rechtspraak en voor de NVvR daarom een gepaste plek om een nieuwe generatie magistraten te verwelkomen. De groep bleek onder de indruk van de erbarmelijke omstandigheden waaronder gevangenen destijds werden opgesloten en berecht. Doel van de ontvangst is om de rio's welkom te heten en het belang van het lidmaatschap van de enige Nederlandse vereniging van en voor officieren van justitie en rechters onder hun aandacht te brengen. Na afloop werden nagenoeg alle rio's lid van de NVvR.

14 oio's kiezen voor de NVvR

De NVvR was op 20 januari aanwezig bij de uitreiking van de zittingsvaardigheidsbewijzen aan de officieren in opleiding (oio's). Van deze lichter is het álle oio's gelukt om hun ZVB te behalen. Namens de NVvR feliciteerde bestuurslid Ard Schoep hen met deze prestatie en overhandigde hen de NVvR-bef. Na afloop sloten vrijwel alle aanwezige oio's zich aan bij de NVvR. Schoep ging in op de betekenis en activiteiten van de NVvR voor de Nederlandse magistraten, en voor officieren in het bijzonder. Ook benadrukte hij het belang dat de vereniging hecht aan goede opleidingen voor de rechterlijke macht. Daarnaast lichtte hij thema's toe die bij de NVvR op de agenda staan.

24 adviezen WeCo

De wetenschappelijke commissie (WeCo) van de NVvR kreeg in 2019 gevraagd en ongevraagd 36 wetsvoorstellen onder ogen waarover zij kon adviseren. In totaal bracht de WeCo 24 adviezen uit, onder andere over de innovatie van strafvordering, de flexibilisering van het zaaksaanbod gerechten en de verruiming van de sluitingsbevoegdheid van de burgemeester. Ook van het ministerie van Justitie en Veiligheid ontvangt de WeCo regelmatig verzoeken om advies over voorgenomen wetgeving. Bij de advisering letten de commissieleden, allen leden van de rechterlijke macht, vooral op de gevolgen die wetgeving kan hebben voor de rechtspraak. Het gaat dan bijvoorbeeld over uitvoerbaarheid en over eventuele extra werkbelasting voor rechters en officieren. De adviezen worden uitgebracht aan de minister en aansluitend op onze website geplaatst.

De functie assistent-officier binnen het OM

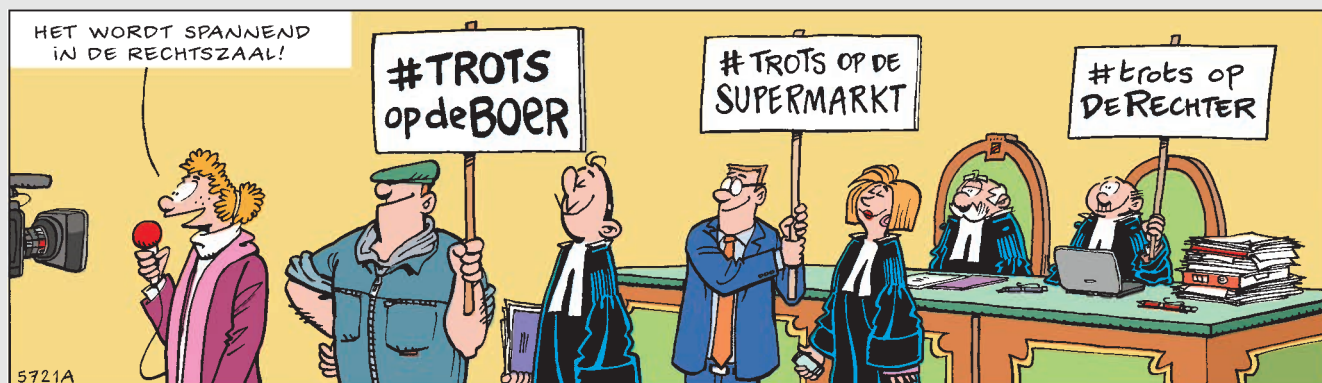
Het openbaar ministerie kan, in de huidige vorm, niet meer zonder de assistent-officieren. Zij zijn in de praktijk van de strafrechtspleging een essentiële rol gaan vervullen. Assistent-officieren oefenen onder meer zelfstandig bevoegdheden uit die de wetgever op magistratelijk niveau heeft belegd en op basis van het Wetboek van Strafvordering aan officieren van justitie heeft toebedeeld. Van belang is dat de (toepassing van) regels die betrekking hebben op het functioneren van de assistent-officier objectief, transparant en eenduidig zijn. Op dit moment is dit onvoldoende duidelijk en pleit de NVvR voor een correctie. De NVvR streeft naar een

passende omschrijving van de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de assistent-officier met daarbij een passende beloning.

Benoemingen KB-ers op website NVvR

Vrijwel dagelijks ontvangt de NVvR Koninklijk Besluiten met benoemingen van leden van de rechterlijke macht. Elk kwartaal plaatsen wij een overzicht van deze benoemingen op onze website, zodat u weet waar uw collega's werkzaam. En natuurlijk ontvangen alle benoemde niet-NVvR-leden een persoonlijk bericht van ons, waarmee zij de mogelijkheid krijgen zich aan te sluiten bij onze vereniging. Bekijk de meest recente lijst van benoemingen via www.nvvr.org/kb.

Kijk voor meer nieuwsberichten op www.nvvr.org/nieuws

NVvR-LEDEN LIEPEN OP 11 JANUARI MEE IN EEN PROTESTMARS DOOR WARSCHAU ALS STEUNBETUIGING AAN DE POOLSE RECHTERS EN RECHTSPRAAK DIE ONDER VUUR LIGT.

